

ÚĽOVÁ VÔŇA A SPÁJANIE VČELSTIEV

Spájanie včelstiev

je pracovný úkon včelára, ktorého prostredníctvom sa usilujeme odstrániť určitý nedostatok vo včelstve, najčastejšie posilniť slabšie včelstvá na hlavnú znášku alebo pred zazimovaním. Je to hrubý, často až drastický zásah do života včelstva, ktorý sa vždy nemusí vydať.

Želateľný výsledok ovplyvňujú viaceré činitele. Práca spojená so spájaním včelstiev vyžaduje od včelára určité znalosti i praktické skúsenosti. Bez nich je spájanie včelstiev rizikom. Výsledkom chýb pri spájaní je menšie alebo väčšie množstvo mŕtvoliek, slabé výsledné včelstvo alebo jeho zánik.

Všeobecne sa usudzuje, že významnú úlohu pri spájaní včelstiev zohráva úľová vôňa - "rodinná vôňa" včelstva. Podľa Schönenfelda (1955) podstatnú časť vône úľa tvorí sekrét Nassonovej žlázy včiel. Každé včelstvo ma špecifickú vôňu odlišnú od vône iných včelstiev. Včely príslušného úľa sa navzájom poznávajú. Strážkyne preverujú každú vracajúcu sa včelu a tie, ktoré sa správajú a voňajú ako cudzie, najviac upútajú ich pozornosť, preto ich napádajú a zabraňujú im vstúpiť do úľa.

Existenciu špecifickej úľovej vône každého včelstva uznávali aj vedecí pracovníci zaobrajúci sa štúdiom hmyzu. Konrad Lorenz, rakúsky výskumník v oblasti správania sa hmyzu, nositeľ Nobelovej ceny, vo svojej vedeckej práci uvádzá, že včely (termity a mravce) sa poznávajú len podľa svojej zvláštnej úľovej vône. Vzájomné napádanie i zabíjanie jedincov nastáva vtedy, ak náhodou (alebo zámerne) člen cudzieho včelstva vnikne do hniezda, príp. včelár alebo výskumník pomieša dve včelstvá. Zander bol tiež presvedčený o existencii špecifickej úľovej vône: „Spájanie včelstiev samo o sebe nie je žiadne umenie, keď si uvedomujeme, že rozdielnosť úľových vôní včelstiev pri spájaní má za následok bratovražedný boj.“

Z praxe vieme, že nie vždy sa cudzie včely pri spájaní napádajú. Napríklad zoštáva nevysvetlené takmer družné správanie sa včiel zmetených z dvoch alebo viacerých včelstiev pri tvorení zmetenkov alebo bezprostredné prijímanie zaoblodených lietaviek nesúcich potravu

v cudzích úloch, prípadne bezstratové spájanie včelstiev skoro na jar.

Tieto praktické poznatky viedli odborníkov aj výskumníkov k pochybnostiam. Profesor A. Kopp z Rakúska tvrdí, že na základe dlhorocných skúseností a pozorovaní sa nemôže prikloniť k názoru, že by špecifická vôňa včelstva bola rozhodujúcou prekážkou pri spájaní včelstiev, nakoľko včela prinášajúca potravu je vždy prijatá cudzím včelstvom. Obdobne aj včely nasaté medom pri medobrani a zmetené z plástov na leták úľa cudzích včiel vojdú bez odporu dnu a nik im v tom nebráni. Na základe takýchto poznatkov dochádza k názorom, že zmiešanie dvoch včelstiev vedie len zriedka, zrejme pričinením iných činiteľov, k „bratovražednému boju“. Podľa neho dôležitejšiu úlohu zohráva správanie sa včiel. Dokonca Renner na základe svojich výskumov tvrdí, že vôňa včiel rozličných včelstiev i plemien je rovnaká. Nejednotnosť názorov je dôkazom, že aj v tejto oblasti bude potrebny ďalší náročný výskum.

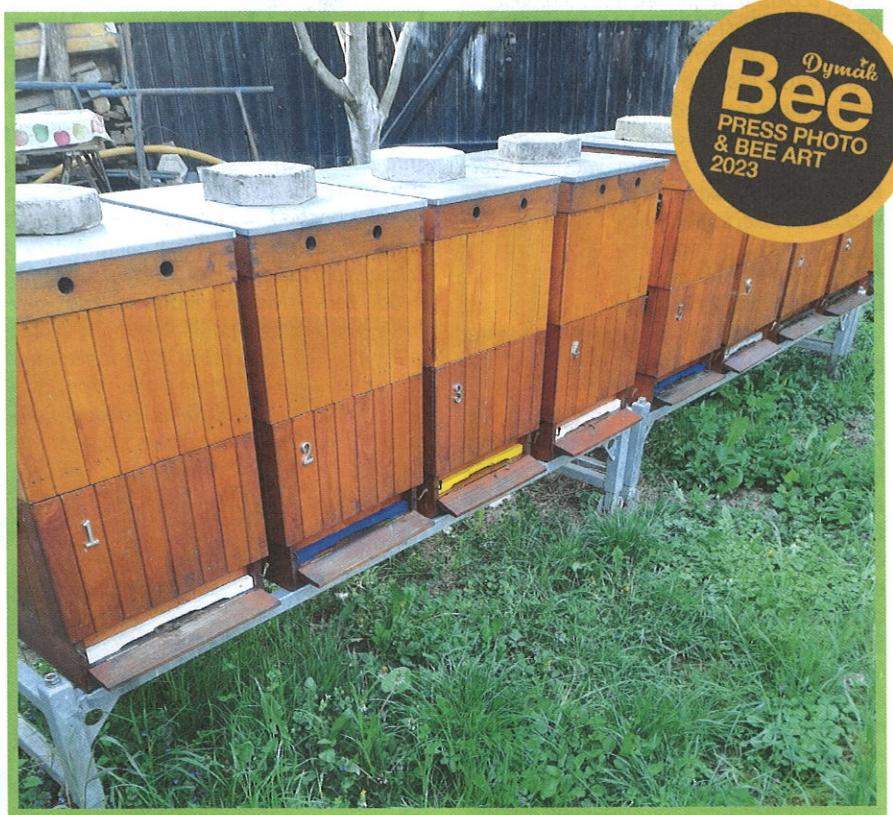
Podľa Kresáka (Včelárstvo 1981) je „rodinná vôňa“ včiel údajne špecifická pre jednotlivé včelstvá a má pre ne existenčný význam. Ak je táto vôňa potlačená inou vôňou alebo pachom, napr. pri použíti liečiva, môže nastať dezorientácia včiel i nekontrolovateľná rabovka.

Úľovú vôňu možno narušiť, ak do úľa pridáme kúsky vaty napustené voňav-

kou, melisovým olejom alebo liehom. Tento poznatok možno účelne využiť v praxi pri spájaní včelstiev. Ak jednu až dve hodiny pred spájaním vložíme do obidvoch včelstiev, ktoré plánujeme spojiť, jeden-dva chumáčiky vaty nasiaknuté niektorou z uvedených látok, pôvodná vôňa včelstva sa potlačí, včelstvá nadobudnú rovnakú vôňu a spojenie včelstiev sa uláhčí.

Z uvedených názorov odborníkov aj na základe praktických poznatkov môžeme dedukovať, že pri spájaní včelstiev pôsobia okrem doteraz nezistených činiteľov najmä dva známe v praxi uznávané faktory: vôňa včelstva a správanie sa jeho jedincov. S nimi musíme pri spájaní rátať a vhodne ich ovplyvňovať. Na tom, ako sa nám to podarí, záleží v podstate úspech či neúspech spájania včelstiev. Prax však potvrzuje, že okrem vône včelstiev a správania sa včiel vplývajú na výsledok spájania včelstiev aj iné činitele.

Je známe, že v čase výdatnej nektárovej znášky, keď sú lietavky zamestnané donášaním nektáru, nevzniknú pri spájaní včelstiev žiadne ťažkosti. Podobne kladne pôsobí aj nasýtenie včiel medom alebo roztokom cukru, prípadne prikŕmenie včelstva cukrovým roztokom bezprostredne po spojení. Hlad a bezznášková situácia zvyšujú obranyschopnosť včiel, a tým zmenšujú možnosť bezstratového spájania.

I vekové zloženie včelstiev má vplyv na spájanie včelstiev. Mladé včely sú cudzím včelstvom prijímané bez problémov, včelstvá s prevažne staršími včelami sa ľahšie spájajú. Včelstvo s matkou treba pozornejšie spájať - bezmatkovosť spojenie ulahčuje.

V praxi sa môžu vyskytnúť tieto prípady spájania včelstiev:

- ▶ slabé včelstvo so silnejším,
- ▶ dve slabé včelstvá navzájom,
- ▶ osadenstvo oplodniačika bez matky s normálnym včelstvom s matkou,
- ▶ bezmatkové včelstvo so včelstvom s matkou,
- ▶ trúdokladné včelstvo so včelstvom s matkou,
- ▶ osadenstvo oplodniačika alebo odloženca s matkou s bezmatkovým včelstvom,
- ▶ vytváranie zmetanca.

Aby bolo spájanie včelstiev úspešné, treba dodržiavať určité osvedčené zásady. Najdôležitejšie sú:

1. Spájame len zdravé včelstvá. Spojením včelstiev, z ktorých jedno je nainfikované chorobou (napr. nozémovou nárazou), jeho zdravotný stav nezlepšíme. Po spojení sice získame hmotnejšie (väčší počet jedincov) včelstvo, no opäť choré.

2. Slabšie včelstvo spájame so silnejším, bezmatkové so včelstvom, ktoré má matku, odloženec s matkou s bezmatkovým včelstvom.

3. Obidvom spájaným včelstvám narúšime ich úlovú vôňu pomocou anízového alebo melisového oleja, prípadne roztokom slabej voňavky.

4. V bezznáškovom období kŕmime včelstvá, ktoré plánujeme spojiť, riedkym cukrovým roztokom v pomere 1:1, a to už deň-dva pred spájaním.

5. Aspoň 24 hodín pred spájaním matku z jedného včelstva (menej výkonnú) odstránime. Tým zabezpečíme novovzniknutému včelstvu výkonnejšiu matku. Ak by sme spojili včelstvá aj s ich matkami, nové si samo vyberie kvalitnejšiu matku. Je tu však riziko, že táto matka by sa mohla v záphase so sokyňou poškodiť alebo by v konečnom dôsledku mohlo spôsobiť jej neskoršiu výmenu zoslabnutie včelstva alebo jeho bezmatkovosť.

6. Bezprostredne po skončení práce súvisiacej so spájaním podajme včelam riedky cukrový roztok.

7. Prehliadku spojených včelstiev urobme až po štyroch až piatich dňoch.

Existuje viacero spôsobov spájania včelstiev. Nájdeme ich v odbornej literatúre, nie každá metóda je však vhodná pre každé ročné obdobie. Treba si osvojiť dva-tri spôsoby, vyskúšať ich efektivnosť a spoľahlivosť a najvhodnejšie v praxi realizovať. Experimentovať sa neopláca.

ING. JÁN VASÍĽ, VČELIA FARMA PČOLA

Metóda Demareé sa mi ako prevencia proti rojeniu osvedčila.

MOJA SKÚSENOSŤ S DEMAREÉ

V Dymáku č. 3/23 som si so záujmom prečítať skúsenosti Tibora Vargapála o metóde Demareé. Keďže autor uvádzal dobré skúsenosti s týmto protirojovým opatrením a článok ma svojím obsahom oslovil, odhodlal som sa postup vyskúšať u mojich včiel.

Na štyroch úloch som 26. apríla 2023 urobil Demareé podľa popísaného postupu. Včelstvo z jedného úla sa mi 2. mája, žiaľ, vyrojilo. Pri kontrole som zistil, že v úli zostali zavieckované i nezavieckované matečníky. Na druhý deň som prekontroloval zostávajúce tri úle, v ktorých som uplatnil postup uvedený v Dymáku. Môžem uviest, že v zostávajúcich troch prípadoch to dopadlo presne tak, ako bolo uvedené v článku. Dole matka kládla a v odloženom plodisku B na dvoch E-nadstavkoch nahodené matečníky, ktoré som vylámal. A to som dole v plodisku pri matke nechal len dva, nie tri zaplodované plasty, jednu súš a ostatné medzistienky.

Dnes, keď sa nad tým zamýšľam, včely vo vyrojenom úli museli byť v rojovej nálide už v dobe tvorby Demareé a ja som mal kontrolu na nahodenie matečníkov urobiť do piatich dní od tvorby, lebo 3-dňové vajíčko + 5 dní je 8 dní. Na 9. deň viečkujú a roja sa, čo bol presne môj prípad.

Môj názor je, že v prípade, ak už vznikla rojová nálada, mi Demareé nefungovalo. To znamená, že je možné ho uplatňovať ako protirojové opatrenie, nie riešenie už rojovej nálady včiel. Zároveň môžem uviest, že roj, ktorý vyletel predo mnou, nebol nejaký veľký a v úli, možno i pre Demareé, zostało veľmi veľa včiel.

V ostatných úloch som rojeniu vdaka metóde Demareé zabránil a to je dôležité! To sú moje skúsenosti, aj keď chápem, že sú rôzne typy včiel, rôzne prírodné prostredia čo do nadmorskej výšky i včelej pastvy. Tieto včely sú v Rovinke pri Bratislave v nadmorskej výške 120 metrov a v dvojkilometrovej vzdialenosťi kvitla repka. Prajem všetkým bohaté chovateľské úspechy.

JOZEF ZADŽORA | FOTO AUTOR